

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Vergeeten groenten: over oogstrech van te velde staande vruchten of beplantingen en beslag op toekomstige oogst (Art. 3:237 lid 4 BW en art. 494 Rv)

Veldhuis, A.F.

Citation

Veldhuis, A. F. (2024). Vergeeten groenten: over oogstrech van te velde staande vruchten of beplantingen en beslag op toekomstige oogst (Art. 3:237 lid 4 BW en art. 494 Rv).

Maandblad Voor Vermogensrecht, 34(7/8), 265-267.

doi:10.5553/MvV/157457672024034007014

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4171663>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Vergeten groenten: over oogstrech van te velde staande vruchten of beplantingen en beslag op toekomstige oogst

Art. 3:237 lid 4 BW en art. 494 Rv

*Mr. A.F. Veldhuis**

1 Inleiding

Behalve asperges, andijvie, rode bieten en pootaardappelen worden op het Nederlandse platteland ook ‘vergeten groenten’ geteeld. Onder vergeten groenten vallen bijvoorbeeld de pastinaak, schorseneer, aardpeer, meiraap, koolrabi, rammennas, postelein en snijbiet. Het zijn groenten die vroeger vaak gegeten werden, maar na de opkomst van de aardappel in de vergetelheid zijn geraakt. Tegenwoordig staan deze vergeten groenten echter weer volop in de belangstelling. In menig kookboek staat een recept voor een pastinaaksoep en op vrijwel iedere menukaart van een *fine dining*-restaurant in Amsterdam staat een gerecht met schorseneer, koolrabi of snijbiet. Vergeten groenten worden daarom ook wel ‘hervonden’ groenten genoemd.

Voor de casus die hierna volgt, neem ik aan dat vergeten groenten booming business zijn geworden. Er ontstaat een gigantische vraag naar pastinaak.¹ Groentetelers vragen om financiering van de bank voor de teelt van pastinaak en horeca- en supermarktleveranciers sluiten massaal contracten af met groentetelers voor de levering van pastinaak. Het probleem is echter dat van pastinaken nog geen sprake is; de zaden zijn gezaaid, maar het duurt nog zo’n vijf maanden voordat de pastinaak volgroeid is en geoogst kan worden. De bank kan zekerheid bedingen in de vorm van een pandrecht bij voorbaat op de toe-

komstige pastinaak² en aan de horeca- en supermarktleveranciers kan de toekomstige pastinaak bij voorbaat worden geleverd.³ De vraag rijst of de bank en de leveranciers ook de zekerheid kunnen verkrijgen dat de pastinaak in de toekomst geoogst gaat worden. Het is een vraag die kan worden beantwoord door licht te werpen op de unieke figuur van ‘oogstrech’. Kort gezegd houdt oogstrech in dat de pandhouder van een bij voorbaat gevestigd pandrecht op te velde staande vruchten en beplantingen – ook wel aangeduid als ‘toekomstige oogst’ – en de koper aan wie toekomstige oogst bij voorbaat is geleverd invloed kunnen uitoefenen op de daadwerkelijke totstandkoming van het toekomstige goed.

2 Levering of pandrecht bij voorbaat op de groeiende pastinaakplant

Voordat toegekomen wordt aan de bespreking van de figuur van oogstrech, sta ik kort stil bij de goederenrechtelijke kwalificatie van de groeiende pastinaakplant. De pastinaakplant die in de grond staat, wordt nagetrokken door de grond (art. 5:20 lid 1 sub f BW). De pastinaakplant is een met de grond verenigde beplanting en is daarom een onroerende zaak, zolang de plant zich in de grond bevindt (art. 3:3 BW). Hetzelfde geldt voor de ‘vruchten’ van de pastinaakplant: de pastinaak die uit de plant groeit. Bij de inoogsting – waaronder verstaan wordt: de afscheiding van de grond of de plant – ontstaat een

* Mr. A.F. Veldhuis is PhD-fellow aan de Universiteit Leiden en schrijft een dissertatie over de mogelijkheden voor het verkrijgen van informatie over de inkomens- en/of vermogenspositie van de schuldenaar ten behoeve van executoriaal verhaalsbeslag.

1 Een leuk weetje is dat pastinaak – anders dan in de rest van Nederland – in Leiden nooit ‘echt’ is vergeten, omdat de pastinaak onderdeel is van het recept voor de hutspot die bij de viering van het Leidens Ontzet wordt gegeten.

2 In de praktijk bedingt een financier in de regel een recht van hypotheek op de onroerende zaak waarin land- en tuinbouwproducten worden geteeld, gecombineerd met een bezitloos pandrecht bij voorbaat op de toekomstige roerende vruchten of beplantingen.

3 Zie art. 3:97 BW, dat bepaalt dat toekomstige goederen bij voorbaat kunnen worden geleverd. Over de wijze van levering bepaalt art. 3:97 BW niets. Daarover is echter veel geschreven, zie voor een overzicht Van Dijken, in *GS Vermogensrecht*, art. 3:97 BW, aant. 1. In dit artikel wordt daarop verder niet ingegaan, behalve voor zover dat nodig is voor de uiteenzetting van het oogstrech.

nieuw eigendomsrecht.⁴ De geoogste pastinaak wordt een zelfstandige roerende zaak.⁵

Tot de inoogsting zijn de pastinaakplant en de daaruit voortvloeiende pastinaak toekomstige zaken. Deze toekomstige zaken kunnen bij voorbaat worden geleverd en op dezelfde wijze kan een pandrecht bij voorbaat worden gevestigd op de toekomstige pastinaak.⁶ De bij voorbaat verrichte levering leidt echter niet tot een onmiddellijke overdracht van het goed of tot onmiddellijke vestiging van het pandrecht; de groenteteler is nog geen rechthebbende en kan nog niet over de pastinaak beschikken.⁷ Het belangrijkste rechtsgevolg van een levering bij voorbaat is dat het toekomstige goed ‘automatisch’ in het vermogen van de verkrijger overgaat op het moment dat het wordt verkregen door de vervreemder, aldus Schuijling.⁸ Volgens Schuijling is dit echter ‘niet meer dan een onzeker uitzicht op de uiteindelijke verkrijging van het toekomstige goed, dat enkel daarin is beschermd dat de benodigde leveringshandeling al is verricht’.⁹ Of het toekomstige goed daadwerkelijk ontstaat, is met andere woorden afhankelijk van de inspanningen van de vervreemder of pandgever. Een ander nadeel is dat een toekomstig goed dat bij voorbaat is geleverd, in beginsel in de boedel valt bij faillietverklaring.¹⁰

De bank en leveranciers in voornoemd voorbeeld kunnen zich echter gelukkig prijzen, want voor bij voorbaat geleverde te velde staande vruchten of beplantingen (toekomstige oogst) geldt namelijk een uitzonderingspositie. De in art. 35 lid 2 Fw neergelegde regel dat bij voorbaat geleverde goederen in de boedel vallen, gaat allereerst niet op voor toekomstige oogst.¹¹ Maar daarnaast kunnen de pandhouder bij voorbaat en de verkrijger bij voorbaat invloed uitoefenen op de inoogsting en daarmee op de daadwerkelijke totstandkoming van het goed.¹² Dit wordt ook wel het oogstrechrecht genoemd. Onderscheid moet worden gemaakt tussen (1) de positie van de pandhouder die een bij voorbaat gevestigd pandrecht op toekomstige pastinaak heeft (de bank), en (2) de positie van de koper aan wie de pastinaak als toekomstige zaak bij voorbaat is geleverd

(de leveranciers).¹³ Voor de pandhouder bij voorbaat is het oogstrechrecht namelijk expliciet neergelegd in art. 3:237 lid 4 BW. Voor de verkrijger bij voorbaat geldt een iets andere route, namelijk via een bijzonder (reëel) beslag tot afgifte op de onroerende zaak (de grond) dat na inoogsting van rechtswege overgaat op de afgescheiden roerende zaken (de pastinaak). Om voor de inoogsting te zorgen, kan een ruraal bewaarder worden aangesteld. Ik bespreek beide varianten van het oogstrechrecht hierna.

3 Pandrecht bij voorbaat; het oogstrechrecht van art. 3:237 lid 4 BW

Het bij voorbaat gevestigde pandrecht komt daadwerkelijk tot stand op het moment dat de pastinaak is geoogst en door afscheiding een roerende zaak is geworden. Als de pandgever (de groenteteler) zijn verplichtingen jegens de pandhouder (de bank) niet nakomt, dan kan de kantonrechter de pandhouder machtigen om *zelf* de pastinaak te oogsten (art. 3:237 lid 4 BW).¹⁴ Op die manier kan de pandhouder zichzelf het object van zijn zekerheidsrecht verschaffen, zo schrijft Schuijling, in gevallen waarin de vrees bestaat dat de pandhouder nalaat te oogsten en daarmee verhindert dat het pandrecht daadwerkelijk effect sorteert.¹⁵ Dit oogstrechrecht stamt af van het Nederlands-Indisch oogstverband, dat financiers van suikerplantages enerzijds zakelijke zekerheid gaf op nog te velde staande vruchten en beplantingen en anderzijds de bevoegdheid gaf om zelf tot inoogsting over te gaan en de vruchten te trekken.¹⁶ Met het nieuw BW is vervolgens een bezitloos pandrecht op groeiende oogst met een ‘oogstrechrecht’ (art. 3:237 lid 4 BW) ter bevordering van het landbouwkrediet geïntroduceerd.¹⁷ Aan de figuur van oogstrechrecht als onderdeel van het zekerhedenrecht is redelijk wat aandacht besteed in de rechtswetenschappelijke literatuur.¹⁸

4 Levering bij voorbaat en een variant op oogstrechrecht bij een bijzonder beslag tot afgifte

De koper aan wie de pastinaak als toekomstige zaak bij voorbaat is geleverd, kan niet *zelf* de pastinaak oogsten. Aangenomen wordt dat deze koper via een andere route kan bewerkstelligen dat de pastinaak wordt geoogst, namelijk door middel

4 Zie nader A. Steneker, *Pandrecht* (Mon. BW nr. B12a), Deventer: Kluwer 2022/2.11 en Asser/Bartels & Van Mierlo 3-IV 2021/89.

5 Zie art. 5:17 BW en Asser/Bartels & Van Velten 5 2017/79.

6 Vgl. art. 3:97, 3:98 en 3:237 BW.

7 Zie nader B.A. Schuijling, *Levering en verpanding van toekomstige goederen*, Deventer: Wolters Kluwer 2016/4.3.1.

8 Schuijling 2016/4.3.2. Hetzelfde geldt voor het bij voorbaat gevestigde pandrecht. Dat pandrecht komt ‘automatisch’ tot stand op het moment dat de pastinaak van de plant is afgescheiden en daarmee wordt verkregen door de groenteteler (tevens pandgever bij voorbaat).

9 Schuijling 2016/4.3.2.

10 Zie art. 35 lid 2 Fw.

11 De beschikkingsbevoegdheid van de gefailleerde ten tijde van de vererving van de oogst staat niet in de weg aan de automatische overdracht of verpanding daarvoor aan de verkrijger. Zodra de oogst door afscheiding een zelfstandige zaak wordt, gaat de eigendom automatisch over of wordt het pandrecht daadwerkelijk gevestigd. Daarom kan het hierna te bespreken oogstrechrecht (door de pandhouder, art. 3:237 lid 4 BW, of de ruraal bewaarder, art. 494 jo. art. 451 Rv) zelfs gedurende een faillissement worden uitgeoefend, zie Schuijling 2016/4.3.4.2 en 6.7.2.3.

12 Zie over deze uitzonderingspositie Schuijling 2016/4.3.4.2.

13 Zie voor vragen over samenloop in algemene zin voor wat betreft de levering bij voorbaat en het bij voorbaat gevestigde pandrecht Schuijling 2016/6.2.

14 Dat kan ook tijdens een faillissement, vgl. noot 11. Na inoogsting wordt het pandrecht gevestigd; het faillissement staat daaraan niet in de weg.

15 Schuijling 2016, nr. 4.3.4.2.

16 Zie nader R. Bobbink, *Antichresis en pandgebruik*, Deventer: Wolters Kluwer 2021/8.5.1.

17 Zie Schuijling 2016/2.2.3.2 en 4.3.4.2.

18 Schuijling 2016/6.7.2.3 en aldaar genoemde literatuur; Bobbink 2021/9.2.7, p. 347.

van een (executoriaal of conservatoir¹⁹) beslag tot afgifte op toekomstige oogst (art. 494 en 732 Rv).²⁰ Dit bijzondere beslag tot afgifte maakt het allereerst mogelijk om ter verzekering van het recht op de toekomstige pastinaak beslag te leggen op de onroerende zaak (de grond) waarvan de pastinaakplanten onderdeel uitmaken.²¹ Het beslag wordt gelegd door inschrijving van dat beslag op de onroerende zaak (de grond), maar bij inoogsting komt dat beslag van rechtswege op de pastinaak – de roerende zaak – te rusten.²² Conversie is in dit uitzonderlijke geval dus mogelijk.²³ Een bijzondere regel is art. 494 lid 3 Rv (jo. art. 732 Rv), op grond waarvan de beslaglegger de rechter²⁴ kan verzoeken om de aanstelling van een ‘ruraal bewaarder’. Deze ruraal bewaarder kan zorg dragen voor de groeiende oogst, bijvoorbeeld als de vrees bestaat dat de beslagene zijn interesse verliest om de pastinaak goed te verzorgen. In art. 494 lid 3 Rv is bepaald dat art. 451 Rv ‘mede ter zake van de inoogsting’ van overeenkomstige toepassing is, omdat art. 451 Rv daarop geen betrekking heeft. Door Schuijling, Gieske en Verheul wordt daarom aangenomen dat de ruraal bewaarder ook verantwoordelijk is voor een (tijdige) inoogsting.²⁵ Steneker meent echter dat inoogsting afdwingen niet mogelijk is.²⁶ Maar als de ruraal bewaarder tot inoogsting kan overgaan, dan zou de verkrijger bij voorbaat zichzelf – net als de pandhouder – het object van zijn eigendomsrecht kunnen verschaffen. De vraag rijst of de ruraal bewaarder ook tij-

dens een faillissement tot inoogsting zou kunnen overgaan.²⁷ In beginsel vervallen reeds gelegde beslagen met het intreden van een faillissement, waaronder ook het beslag op de grond vóór inoogsting zou moeten worden begrepen. Gaat de conversie in dit geval zo ver dat met de inoogsting tijdens het faillissement het beslag op de grond (voor een fractie van een seconde) herleeft en direct van rechtswege op de afgescheiden pastinaak komt te rusten, zodat de gerechtsdeurwaarder de oogst kan meenemen en kan afgeven aan de horeca- en supermarktleveranciers? Over deze variant van het ‘oogstrecht’ is beduidend minder geschreven, terwijl de bijzondere regeling voor beslag tot afgifte van toekomstige oogst interessante vragen oproept.²⁸

5 Tot besluit een oproep: meer aandacht voor het beslag- en executierecht!

De figuur van oogstrecht is onderdeel van het zekerhedenrecht, maar komt ook voor in de beslag- en executierechtregeling van Boek II en titel 4 van Boek III Rv en de Fw. De figuur van oogstrecht staat in deze bijdrage symbool voor het beslag- en executierecht, dat een samenstel is (en soms een samenspel vormt) van zekerhedenrecht, faillissementsrecht en burgerlijk procesrecht. Aan de goederenrechtelijke en faillissementsrechtelijke perspectieven wordt in de rechtswetenschap best wat aandacht besteed, maar de beslag- en executierechtregeling van met name Boek II Rv blijft – nog steeds – onderbelicht.²⁹ Met de bespreking van het oogstrecht wil ik in deze bijdrage een lans breken voor het ‘hervinden’ daarvan. De beslag- en executierechtregeling van Boek II Rv verdient het – net als de schorseneer, koolrabi en snijbiet – op de menukaart van de rechtswetenschap geplaatst te worden.

19 Over het onderscheid tussen het executoriaal beslag en het conservatoir beslag tot afgifte van toekomstige oogst heb ik in naslagwerken (nog) niets kunnen vinden. Bij ‘normale’ roerende zaken gaat een conservatoir beslag tot afgifte vooraf aan de executie tot afgifte waarop art. 491-500 Rv betrekking hebben. Onder executie tot afgifte moet worden verstaan de bevoegdheid van de deurwaarder om de zaak onder zich te nemen en af te geven aan de gerechtigde (art. 491 Rv). De deurwaarder kan wel ter inleiding van de reële executie beslag tot verkrijging van afgifte leggen, bijv. als de zaak niet direct kan worden ‘meegenomen’.

20 Zie daarover Schuijling 2016/4.3.4.2 (die het recht van inoogsting ook afleidt uit de parlementaire geschiedenis bij art. 3:266 BW) en Jongbloed, in: T&C Burgerlijke rechtsvordering, art. 732 Rv, aant. A. Dit beslag tot afgifte kan ook worden gelegd door een koper aan wie niet bij voorbaat is geleverd; in dat geval heeft het beslag tot afgifte tot doel om de levering – feitelijke bezitsverschaffing – te bewerkstelligen op het moment dat de pastinaak is geoogst, is afgescheiden en een zelfstandige roerende zaak is geworden, zie daarover M.M.L. Harreman, Conservatoire beslagen tot afgifte en levering (diss. Rotterdam), 2007, p. 110. Heeft levering bij voorbaat plaatsgevonden met een geanticipeerde levering c.p., dan gaat met de afscheiding van de pastinaak (die dan een roerende zaak wordt) de eigendom ‘automatisch’ over naar de verkrijger bij voorbaat (de leverancier) en wordt de vervreemder bij voorbaat houder (de groenteteler). Denkbaar is dat het beslag na de afscheiding van de pastinaak een revindicatoir karakter krijgt.

21 Verheul, in: GS Burgerlijke Rechtsvordering, art. 494 Rv, aant. 2.

22 Het beslag op de onroerende zaak komt dan te vervallen en de inschrijving van het beslag moet worden doorgehaald op de voet van art. 3:28 BW.

23 Dit lijkt vooralsnog slechts te zijn gesignaleerd door J.L.R.A. Huydecooper, Reële executie (Mon BW nr. A13), Deventer: Wolters Kluwer 2022/27.

24 De kantonrechter in geval van executoriaal beslag in de zin van art. 494 Rv en de voorzieningenrechter bij conservatoir beslag in de zin van art. 732 Rv.

25 Schuijling 2016/4.3.4.2; Gieske, in: T&C Burgerlijke rechtsvordering, art. 494 Rv, aant. 4 en Verheul, in: GS Burgerlijke Rechtsvordering, art. 494 Rv, aant. 5.

26 Asser/Steneker 5 2023/105.

27 Vgl. noot 11 en 14.

28 Zie naast de in de hoofdstekst opgeworpen vragen bijv. noot 19, 20 en 23.

29 Broekveldt schrijft in zijn dissertatie over de derdenbeslagregeling dat het beslag- en executierecht in het algemeen een onderbelicht rechtsgebied is in de rechtswetenschap. Hij verwijst naar Veegens, die in 1952 al vermeldde dat ‘het executierecht te ontziet niet voldoende wetenschappelijk bewerkt is’. Het beslag- en executierecht wordt verder in algemene handboeken over burgerlijk procesrecht vooral globaal beschreven. Zie nader L.P. Broekveldt, Derdenbeslag, Deventer: Kluwer 2003, p. 18-19.